

УДК 378.091.313

Мироненко Т.П., Добровольська Л.С.
Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського

ПОЄДНАННЯ ЗМІШАНОГО ТА ПРЕДМЕТНО-МОВНОГО ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ

Анотація. У статті викладено аналіз основних лінгводидактичних понять – предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL) з використанням змішаного навчання (Blended Learning) у процесі підготовки майбутніх фахівців з іноземної мови. Автори наголошують, що предметно-мовне інтегроване навчання у процесі поєднання із змішаним навчанням базується на використанні методів очної і дистанційної форм навчання на основі професійно-спрямованих матеріалів. Такий тип поєднання передбачає викладання навчальних матеріалів, відповідно до спеціальності студентів, у електронному вигляді, що безпосередньо передбачає зворотній зв'язок між викладачем та студентами як інтерактивно, так і в очній формі навчання. Розглянута авторами методика значно підвищує мотиваційний, професійно-якісний рівень знань студентів, що, в свою чергу, сприяє вдосконаленню професійно-комунікативних компетенцій.

Ключові слова: методика предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL), змішане навчання (Blended Learning), мова як засіб навчання, очна і дистанційна форма навчання, професійне навчання, професійно-якісний рівень знань іноземної мови.

Myronenko Tetyana, Dobrovolska Lesya
Mykolaiv V.O. Sukhomlynskyi National University

COMBINATION OF BLENDED AND CONTENT AND LANGUAGE INTEGRATED LEARNING IN THE PROCESS OF STUDENTS' PROFESSIONAL TRAINING

Summary. The issues of socialization of a person in the inter-ethnic and intercultural environment has become a priority in the contemporary society, while the knowledge of a foreign language is considered as one of the tools for expanding professional knowledge and opportunities. Modern professional training in higher educational establishments involves not only obtaining new knowledge and competencies, but also students' understanding of professional values and norms, awareness of the peculiarities of the profession, acquisition of a sense of unity with a professional group. That is why an essential component of a future specialist competitiveness is the knowledge of a foreign language. The pursuit to improve methods of teaching professionally oriented disciplines in English led to the need for new innovative methods of teaching English. Therefore, the article outlines the analysis of the main linguodidactic concepts – content and language integrated learning (CLIL) using blended learning in the process of future foreign language specialists' training. The authors emphasize that content language and integrated learning in the process of combining blended learning is based on the use of methods of face-to-face and distance learning with professionally oriented materials. It involves teaching materials according to students' major in electronic form and obligatory feedback among the teacher and students in both electronic and face to face form of training. Thus, the combination of face-to-face and distance learning forms creates a flexible learning technology. The methodology considered by the authors greatly enhances motivational and professional qualitative level of students and promotes improvement of their communicative competences.

Keywords: content language and integrated learning (CLIL), methodology blended learning, language as a means of teaching, face to face, distance form of learning, professionally oriented training, professionally-oriented knowledge of a foreign language.

Постановка проблеми. У сучасному суспільстві пріоритетними постають питання соціалізації сучасної професійно-спрямованої особистості в міжнародному і міжкультурному просторі, якій притаманні володіння іноземними мовами, що розглядається як один з інструментів розширення професійних знань та можливостей. Сучасна професійна підготовка у ЗВО передбачає отримання студентами нових знань і компетенцій, прийняття професійних цінностей і норм, усвідомлення себе в професії, придбання почуття єдності з професійною групою; знання іноземної мови сприяють комунікації на професійному міжнародному рівні, що є викликом сьогодення. Саме тому, невід'ємним компонентом конкурентоспроможності фахівця вважається знання іноземної мови. У процесі підготовки студентів вищих закладів освіти значна увага приділяється врахуванню фахової специфіки при вивченні іноземної мови, її спрямованості на реалізацію завдань професійної

діяльності. Відповідно, перед методикою викладання іноземних мов як наукою, стоїть завдання пошуку оптимальних шляхів досягнення достатньо високого рівня володіння іноземною мовою для професійного спілкування. Одним з таких оптимальних шляхів є впровадження в навчальний процес інтегрованого навчання, а саме методики предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL), де іноземна мова розглядається як засіб навчання під час застосування змішаного навчання (Blended Learning). Методика предметно-мовного інтегрованого навчання заснована на основних фундаментальних положеннях, зокрема принципу іншомовного занурення.

З викладеного вище зрозуміло, що становлення сучасного фахівця можливе за умови єдності формування професійно-якісного рівня знань, вдосконалення вмінь, постійного особистісного і професійного саморозвитку та, відповідно підвищення якісного рівня знань іноземної мови, зокрема професійного спрямування.

Головною метою викладання іноземної мови професійного спрямування є формування в студентів комунікативної компетенції в межах їх майбутньої спеціальності, а саме вмінь та навичок висловлювання в усній та письмовій формі в межах професійної тематики, оволодіння необхідною термінологією, що й становить основу для предметно-мовного інтегрованого навчання.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Пошук шляхів вдосконалення методики викладання професійно-спрямованих дисциплін, наприклад англійською мовою, зумовило необхідність застосування пошуку нових інноваційних методів її викладання.

Використання комп'ютерних технологій викладачами спрямоване не лише на контроль знань студентів, але й на їх поглиблення з урахуванням професійної спрямованості.

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні доцільності поєднання методики предметно-мовного інтегрованого та змішаного навчання у процесі професійної підготовки фахівців різних спеціальностей.

Виклад основного матеріалу. Спираючись на дослідження закордонних вчених основоположників предметно-мовного інтегрованого навчання Девіда Марша, Піітера Мехісто інтегроване навчання є основою для активізації оволодіння іноземною мовою. Цікаве й вагомим змістовим наповненням занять із конкретної навчальної дисципліни сприяє активному розумінню й засвоєнню мовних явищ. Спілкування іноземною мовою забезпечує цілеспрямоване осмислене оволодіння комунікативними функціями іноземної мови та сприяє розвитку інтегрованих умінь студентів [7; 11; 12].

Р.Ю. Мартинова при визначенні понять «інтегровані вміння», припускає взаємопов'язаний розвиток двох видів діяльності одночасно: 1) пізнавально-інформаційної; 2) мовленнєвої; причому, перша вважається основною, що дозволяє концентрувати увагу учнів на змістовому аспекті курсу. Другий вид діяльності вважається другорядним, що припускає вдосконалення іншомовних мовленнєвих умінь у процесі реально-мовленнєвої комунікації [5].

Предметно-мовне інтегроване навчання (CLIL) – лінгводидактична методика, яка дозволяє сформувати в учнів лінгвістичні та комунікативні компетенції нерідною мовою в тому ж навчальному контексті, в якому у них відбувається формування і розвиток загально-навчальних знань і умінь. Дана методика використовується у вищих навчальних закладах, що дозволяє підготувати не тільки фахівців в певних професійних областях, а й фахівців які володіють іноземними мовами [7].

Як відомо, у 2014 році відбулися певні позитивні зміни, як в організаційному, так і в змістовому аспектах розвитку мовної освіти. Згідно Закону України про «Вищу Освіту», який набув чинності у вересні 2014 року значна увага приділяється формуванню готовності та академічної мобільності майбутніх фахівців до професійної діяльності в умовах запровадження сучасних інноваційних технологій навчання [2].

Закон про вищу освіту сприяє впровадженню нових інформаційно-комп'ютерних технологій зокрема «змішаного навчання» («blended learning»), що було передбачено в процесі реалізації проекту Темпус 544161-TEMPUS-1-2013-1-UK «Вдосконалення викладання європейських мов на основі впровадження онлайн-технологій під час підготовки вчителів» під керівництвом університету Астон (Велика Британія)», що, у свою чергу, інтенсифікує процес формування професійної успішності майбутніх фахівців іноземних мов у Миколаївському національному університеті імені В.О. Сухомлинського.

Проект має сталий характер спрямований на посилення взаємозв'язку між середньою та вищою освітою, а також на модернізацію навчальних магістерських програм у площині Болонського процесу. Цільовою групою проекту виступили викладачі іноземних мов вищих навчальних закладів, магістранти та аспіранти, викладачі регіональних вузів з підвищення кваліфікації вчителів, вчителі європейських мов у школах та представники місцевих структур у сфері освіти.

Одним із перших дослідників дистанційного навчання в Україні В.М. Кухаренко, було зазначено, що не зважаючи на той факт, що дистанційна освіта передбачає можливість самостійної роботи для засвоєння матеріалу, вона пропонує якісно нову підготовку фахівців [4]. Проблема запровадження дистанційного навчання займалася як вітчизняні (О.О. Андреев, В. Биков, В.М. Кухаренко, В.В. Олійник) так й іноземні вчені (Ch.R. Graham, G. Dudeney, N. Hockly, B. Tomlinson, C. Whittaker) і усі вони наголошували про високу ефективність та результативність такого навчання.

Актуальність впровадження дистанційного навчання обумовлена тим, що воно вдосконалює навчальний процес і здійснюється за допомогою наступних технологій: Інтернет, відео конференції, мобільне навчання та «змішане навчання» («blended learning»).

Із вищезазначених дистанційних технологій «змішане навчання» («blended learning») є найбільш гнучким і інтегрує форми традиційного та дистанційного навчання, що передбачає викладання матеріалів у електронному вигляді та впровадження обов'язкового зворотнього зв'язку між викладачем та студентами як в електронній так і в очній формі навчання.

Трактовка терміну «змішане навчання» була визначена У.Мейсі наступним чином «... blended learning has always been a major part of the landscape of training, learning and instructions» [10].

Поняття «змішане навчання» широко вживалось у корпоративному навчанні, метою якого є підвищення якості підготовки фахівців, його визначення носило достатньо амбівалентний характер. Саме тому змішане навчання також називають гібридним навчанням «hybrid learning» та комбінованим (змішаним) навчанням «mixed learning» [6].

З урахуванням особливостей вищого навчання «змішане навчання» може трактуватися як «a combination of technology and classroom instruction in a flexible approach to learning that

recognizes the benefits of delivering some training assessment online but also uses other models to make up a complete training programme which can improve learning outcomes and/or save costs» [8, с. 534].

В умовах модернізації вищої освіти в Україні сучасні дослідники виділяють два підходи до визначення поняття «змішане навчання». Так, перший підхід базуються на припущенні того, що такий вид навчання допускає запровадження дистанційних курсів із активними методами навчання: основний учбовий матеріал подається у дистанційному курсі, а його відпрацювання і закріплення відбувається на заняттях з викладачем тобто «face-to-face» [1].

Другий підхід розглядає використання інформаційно-комунікативних технологій у стаціонарному навчанні. Отже, основними складовими навчання виступають змістовний та інструментальний аспекти, тобто відбувається певна комбінація матеріалу з дисципліни із процедурою його відпрацювання [3].

У монографії «Handbook of Blended Learning: Global Perspectives, Local Design» Ч.Грем рекомендує дотримуватися наступних положень при застосуванні змішаного навчання: - взаємодія на уроці з викладачем («face-to-face» навчання); - методи навчання – яким чином підготувати викладачів для роботи в умовах «змішаного навчання» та забезпечити технічну підтримку; - баланс між інновацією та продуктивністю навчання – яким чином отримати ефективність та результативність навчання; - культурна адаптація – чи існує потреба адаптувати навчальні матеріали для певних соціальних груп; - застосування інтерактивних технологій навчання – чи підходить застосування «змішаного навчання» для усіх соціальних верств суспільства [9].

Головна мета використання предметно-мовного інтегрованого навчання у процесі імплементації «змішаного навчання» під час професійної підготовки фахівця полягає у поєднанні методів очної і дистанційної форм навчання із застосуванням професійно-спрямованих навчальних матеріалів. Очні елементи можна використовувати задля залучення студентів до роботи з професійним матеріалом із різними видами ІКТ під безпосереднім керівництвом викладача. Дистанційне навчання, з іншого боку, «занурює» студентів у мультимедійний контент, у будь-який час і будь-яке місце, де є доступ до Інтернету. Таким чином, поєднання очної та дистанційної форм професійного навчання створює гнучку технологію навчання.

Необхідно зазначити, що навчальні програми в умовах «змішаного навчання» завжди складаються під конкретні професійні курси, розробники можуть вибирати оптимальне поєднання з величезної кількості варіантів формального і неформального, очного та дистанційного навчання. Це пояснюється тим, що «змішане навчання» включає в себе ретельно сплановану послідовність різних видів навчальної активності.

Саме тому, для розробки ефективного професійно інтегрованого курсу в умовах імплементації «змішаного навчання» слід враховувати наступне:

1. «Змішане навчання» завжди повинно носити чітко цілеспрямований характер. Задля досягнення мети навчання усі завдання (корисні електронні ресурси) повинні мати єдину мету. Студентам потрібна можливість самостійно приймати рішення в процесі навчання та усвідомленість в своїх можливостях, проте щодо питань змісту навчання вони повинні дотримуватись порад викладачів.

2. Основою «змішаного навчання» у процесі предметно-мовної інтегрованої професійної підготовки виступає системний підхід. Усі вправи та виклад професійної інформації необхідно подавати системно і логічно. Бажано розробити зручний розклад, виявити цільову аудиторію, підібрати основний навчальний матеріал і відповідні методи роботи з ним, оцінити і врахувати ті обмеження, які існують у зв'язку з бюджетом і технологіями, запровадити електронну платформу навчання.

3. Розроблення адекватної форми оцінювання знань та вмінь студентів сприяє підвищенню мотиваційного рівня студентів.

4. Оптимальне співвідношення методів навчання: співвідношення навчального часу розподіляється наступним чином: 75% займає дистанційне навчання (online) та 25% аудиторне навчання (face-to-face) [13, с. 138].

Враховуючи пропозиції Г. Дадні і Н. Хоклі необхідно мати на увазі, що в Україні навчання іноземних мов здійснюється в умовах відсутності відповідного/ адекватного мовного соціального середовища, тому відсоток на аудиторне навчання може бути збільшений до 50%, відповідно аудиторне та змішане навчання складуть у відсотках 50% на 50% [8].

Як і будь-яка система навчання «змішане навчання» має декілька недоліків і переваг. До переваг слід віднести використання як традиційної так і дистанційної форм навчання, що дає змогу використовувати не тільки дискусії, але й інші види інтерактивних завдань, що сприяє рефлексії та підвищенню мотивації студентів.

Відсутність соціального мовного середовища обмежила можливість вільного доступу до інтерактивних сучасних джерел, викладачам бракує наявності сучасних методик з використанням інформаційних технологій, що характеризується низькою обізнаністю викладачів із сучасними методиками проектування систем та концепцій розвитку ІКТ Web 1.0., Web 2.0. та Web 3.0.

Висновки. Отже, імплементація предметно-мовного інтегрованого навчання у процесі поєднання змішаного форми викладу інформації сприяє підвищенню якісного рівня знань з іноземної мови, формує культуру спілкування іноземною мовою на професійному рівні, забезпечує їх неперервний мовний розвиток на всіх рівнях навчального процесу професійної підготовки, сприяє контекстуалізації процесів викладання і навчання та загальної рецептивно-продуктивної діяльності викладача та студентів. Таким чином, автори теоретично обґрунтували доцільність поєднання методики предметно-мовного та змішаного навчання у процесі професійної підготовки фахівців різних спеціальностей.

Список літератури:

1. Бабенко В.Г., Бабенко О.М. Дистанційне навчання – від теорії до практики. Праці Таврійського державного агротехнологічного Університету : зб. наук.-метод. праць. Мелітополь : ТДАТУ, 2009. № 13.
2. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII // Урядовий кур'єр. 15 червня, № 86. 60 с.
3. Капустин Ю.И. Педагогические и организационные условия эффективного сочетания очного обучения и применения технологий дистанционного образования : автореф. дис. на соискание научн. степ. доктора пед. наук : спец. 13.00.02 – «Содержание и методика преподавания». Москва, 2007. 45 с.
4. Кухаренко В.М. Дистанційне навчання: Умови застосування. Дистанційний курс : навч. посібник / за ред. В.М. Кухаренко, 3-є вид. Харків : НТУ «ХПШ», «Торсінг», 2002. С. 53.
5. Мартынова Р.Ю. Цель обучения иностранным языкам на современном этапе : монографія. Одесса : [ЮНЦ АПН Украины], 2002. 111 с.
6. Banados E. (2006). A blended-learning pedagogical model for teaching and learning EFL successfully through an online interactive multimedia environment. *CALICO Journal*. № 23/3. P. 533–550.
7. Dudeney G. and Hockly N. (2007). *How to Teach English with Technology*. Harlow : Pearson Education Limited, p. 138–150.
8. Inmaculada Fortanet – Gomez (2013). CLIL in higher Education. Towards a Multilingual Language Policy. Bristol. Bufalo. Toronto, p. 284.
9. Graham Charles R. (2006). Blended learning systems: definition, current trends and future directions. In *Handbook of Blendid Learning: Global Perspectives, Local Design*. San Francisco, CA : Pfeiffer Publishing, p. 3–22.
10. Maria Pavesi, Daniels Bertocchi, Marie Hofmannova, Monika Kazianka (2001). Teaching through a foreign Language. A guide for teachers and schools to using foreign language in content teaching. *Tie Clil*, p. 32.
11. Masie E. (2006). The blended learning imperative. In *Handbook of Blendid Learning: Global Perspectives, Local Design*. San Francisco, CA : Pfeiffer Publishing, p. 22–26.
12. Peeter Mehisto, Maria Jesus Frigols, David Marsh (2008). *Uncovering CLIL: Content and Language Integrated Learning and Multilingual Education*. Macmillan book for teachers, p. 238.
13. Phil Ball, Keith Kelly, John Clegg (2015). *Putting CLIL into Practice*. Oxford, p. 336.

References:

1. Babenko V.G. Babenko O.M. (2009). *Distanziine navchannya – vid teorii do praktyky* [Distance learning- from theory to practice]. Collection of scientific works of Tavria State Agrotechnological University. Melitopol : TDAU. № 13.
2. *Zakon Ukrainy «Pro Vyschy Osvity»* [Law of Ukraine «On Higher Education»] of July 1, 2014 № 1556-VII. Government courier, the 15th of June, № 86. P. 60.
3. Kapustin Yu.I. (2007). *Pedagogicheskie i organizacionnye usloviya effektivnogo sochetaniya ochnogo obycheniya i premeneniya tehnologii distanzionnogo obrazovaniya* [Pedagogical and organizational conditions of effective combination of face to face and distance learning]. The abstract from dissertation thesis for obtaining (PhD Thesis). Moskva.
4. Kuharenko V.M. (2002). *Dystanziine navchannya: Ymovy zastosyvannya* [Distance learning: Conditions for Implementation]. Distance Course: tutorial. Kharkiv : NTU «HPSH», «Torsing». (in Ukrainian)
5. Martynova R.Yu. (2002). *Zeli obycheniya inostarnnym yazykam na sovremennom etape* [Aims of Teaching Foreign Languages at Modern Stage]. Monograph. Odessa : Academy of Science of Ukraine.
6. Banados E. (2006). A blended-learning pedagogical model for teaching and learning EFL successfully through an online interactive multimedia environment. *CALICO Journal*. № 23/3. P. 533–550.
7. Dudeney G. and Hockly N. (2007). *How to Teach English with Technology*. Harlow : Pearson Education Limited, p. 138–150.
8. Inmaculada Fortanet – Gomez (2013). *CLIL in higher Education. Towards a Multilingual Language Policy*. Bristol. Bufalo. Toronto, p. 284.
9. Graham Charles R. (2006). Blended learning systems: definition, current trends and future directions. In *Handbook of Blendid Learning: Global Perspectives, Local Design*. San Francisco, CA : Pfeiffer Publishing, p. 3–22.
10. Maria Pavesi, Daniels Bertocchi, Marie Hofmannova, Monika Kazianka (2001). Teaching through a foreign Language. A guide for teachers and schools to using foreign language in content teaching. *Tie Clil*, p. 32.
11. Masie E. (2006). The blended learning imperative. In *Handbook of Blendid Learning: Global Perspectives, Local Design*. San Francisco, CA : Pfeiffer Publishing, p. 22–26.
12. Peeter Mehisto, Maria Jesus Frigols, David Marsh (2008) *Uncovering CLIL: Content and Language Integrated Learning and Multilingual Education*. Macmillan book for teachers, p. 238.
13. Phil Ball, Keith Kelly, John Clegg (2015). *Putting CLIL into Practice*. Oxford, p. 336.